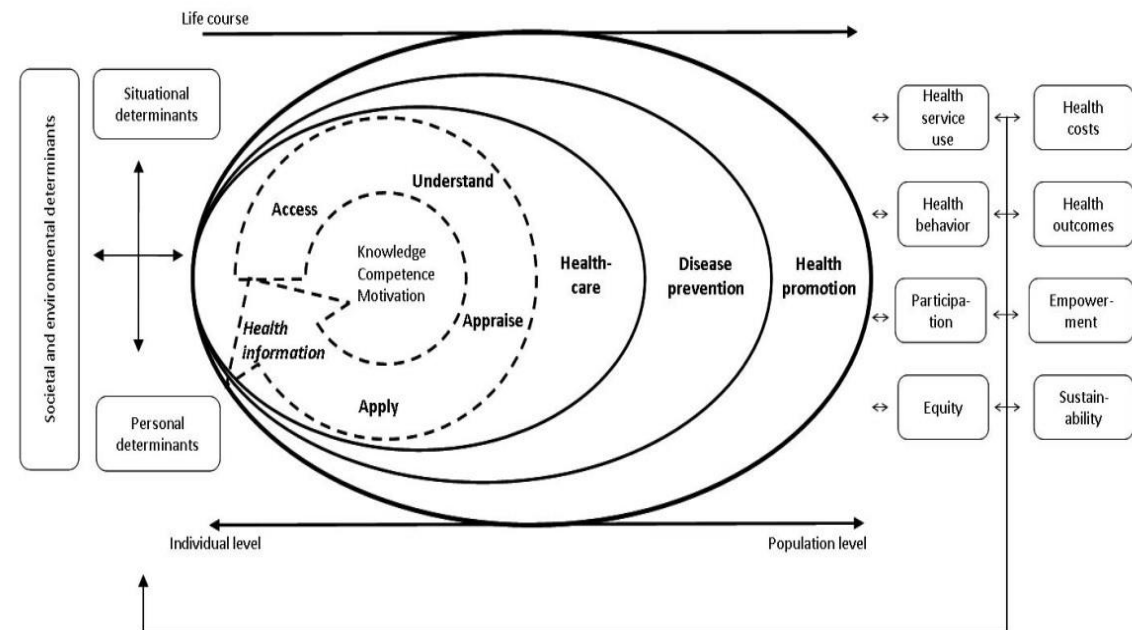

Helsekompetanse som et relasjonelt konsept

Hanne Søberg Finbråten

Hva er helsekompetanse?

- Finnes mange definisjoner på helsekompetanse
- Helsekompetanse som et konsept under utvikling
- Finnes mange konseptuelle modeller for helsekompetanse
- Finnes en rekke måleinstrumenter

Helsekompetanse

*Helsekompetanse er personers evne til å **finne, forstå, vurdere** og **anvende** helseinformasjon for å kunne treffe kunnskapsbaserte beslutninger relatert til egen helse. Det gjelder både beslutninger knyttet til **livsstilsvalg**, **sykdomsforebyggende** tiltak, **egenmestring** av sykdom og **bruk** av helse- og omsorgstjenesten.*

Helsedirektoratet

Helsekompetanse i Norge

Hvorfor være opptatt av folks helsekompetanse?

- Det er en **sosial gradient** for helsekompetanse, økonomisk og sosial status er blant de sterkeste prediktorene
- Helsekompetanse er negativt assosiert med:
 - antall fastlegebesøk
 - antall langvarige sykdommer og begrensinger ved langvarig sykdom
- Helsekompetanse er positivt assosiert med:
 - selvpoplevd helse
 - livsstilsindikatorene fysisk aktivitet og spise frukt og grønt
 - helserelatert livskvalitet (målt ved EQ-5D-5L)

Illustrasjon: Colourbox

The HLS₁₉ Consortium of the WHO Action Network M-POHL (2021)

Helsekompetanse som satsningsområde

Helse- og omsorgsdepartementet

Strategi

Strategi for å øke helsekompetansen i befolkningen

2019–2023

Meld. St. 15

(2022–2023)

Melding til Stortinget

Folkehelsemeldinga

Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Meld. St. 9

(2023–2024)

Melding til Stortinget

Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027

Vår felles helsetjeneste

HELSE SØR-ØST

Forside > Regional utviklingsplan 2040

NOU

Norges offentlige utredninger **2023: 4**

Tid for handling

Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste

Styrke pasienters og pårørendes helsekompetanse og involvering

SØK

MENY

FREMTIDENS PASIENTBEHANDLING

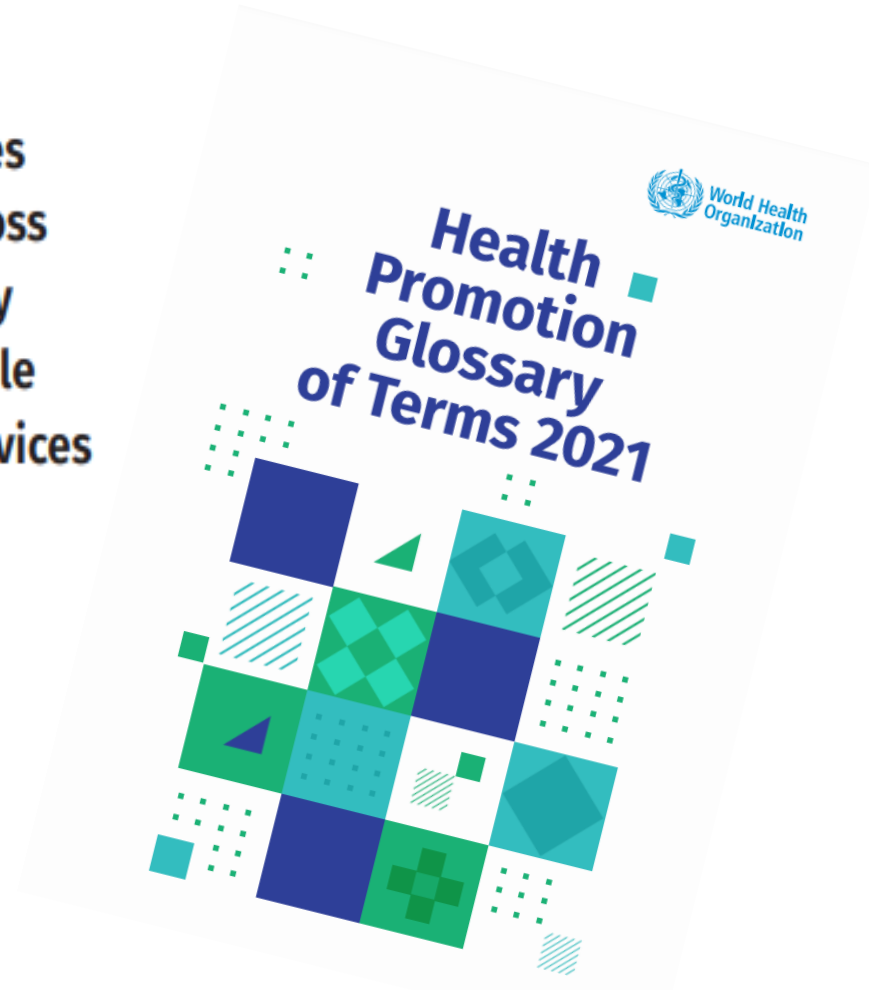
Regional utviklingsplan 2040

Regional utviklingsplan er Helse Sør-Øst sin overordnede strategi. Den setter retningen for utviklingen av spesialisthelsetjenesten i vår region og peker på ønsket utvikling på kort sikt og fram mot 2040.

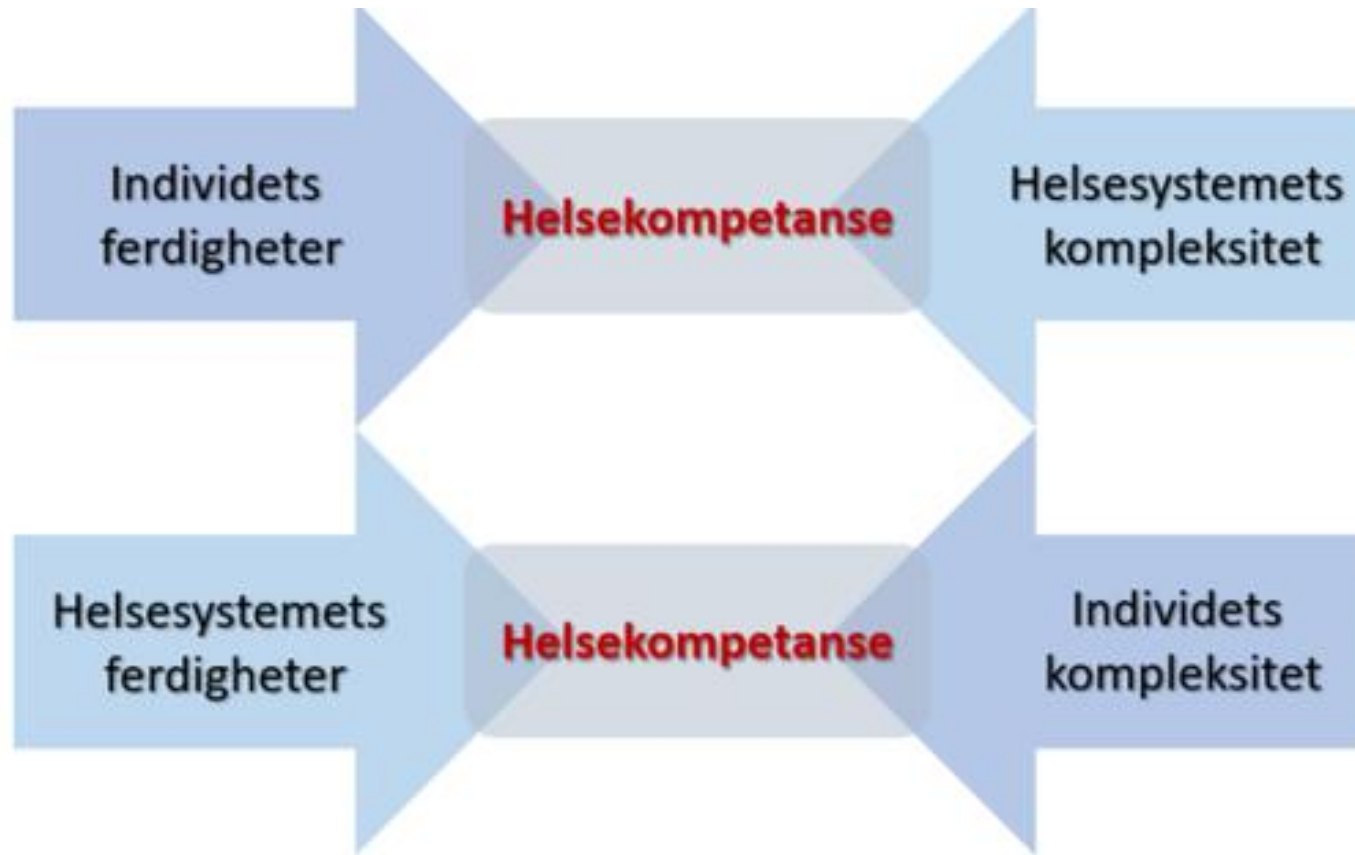

Oppdatert definisjon fra WHO 2021

Health literacy represents the personal knowledge and competencies that accumulate through daily activities, social interactions and across generations. Personal knowledge and competencies are mediated by the organizational structures and availability of resources that enable people to access, understand, appraise and use information and services in ways that promote and maintain good health and well-being for themselves and those around them.

Helsekompetanse som et relasjonelt konsept

Helsekompetanse som et relasjonelt konsept. Oversatt og tilpasset fra Sørensen et al. (2019).

Finbråten et al., 2023a

Helsekompetansevennlige helsetjenester

omhandler de tilpasninger som helsetjenestene gjør for å forenkle pasienters og befolkningens muligheter til å navigere, forstå og bruke informasjonen og tjenestene

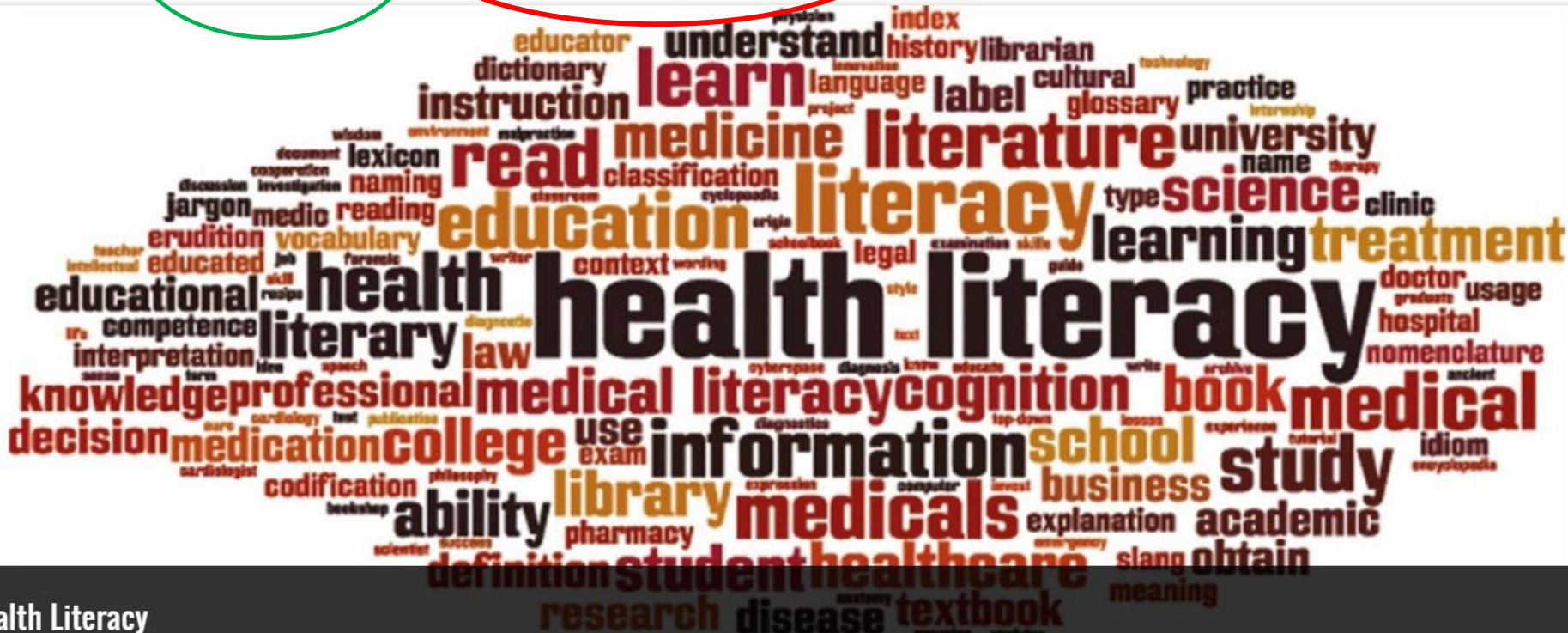
(Brach et al., 2012, Brach, 2017).

Bilde: Colourbox

Helsekompetansen tenking og helsekompetanse hensyn må integreres i organisering, planlegging, evaluering og arbeid med pasientsikkerhet og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten

(Helse- og omsorgsdepartementet, 2019, s.20).

Measuring Health Literacy

M-POHL - WHO Action Network on Measuring Population and Organizational Health Literacy

Formål

Pilotere et kartleggingsverktøy
bestående av standarder og
indikatorer for
helsekompetansevennlige
helsetjenester

Helsekompetansevennlige organisasjoner norsk versjon av: International Self-Assessment Tool for Organizational Health Literacy (Responsiveness) of Hospitals (OHL-Hos) SAT-OHL-Hos-v1.1-NO-norsk

Standarder for helsekompetanse- vennlige helsetjenester

Interessenter Domene (virkeområde)	Pasienter	Ansatte	Lokalsamfunnet	Organisasjonsstrukturer og prosesser
Domene 1 Tilgang til, opphold på og arbeid i helseorganisasjonen	Standard 4: Organisasjonen legger til rette for enkel navigering og tilgang til tjenester, dokumenter og materiell.			Standard 1: Organisasjonen <u>implementerer</u> beste praksis for organisatorisk helsekompetanse i alle strukturer og prosesser. Standard 2: Organisasjonen utvikler dokumenter, materialer og tjenester i aktivt samarbeid med interessenter.
Domene 2 Diagnoser, behandling og pleie	Standard 5: Organisasjonen anvender beste praksis for helsekompetanse i alle former for kommunikasjon med pasienter og brukere.	Standard 3: Organisasjonen gir ansatte opplæring om individuell og organisatorisk helsekompetanse, og gjør de i stand til å anvende dette i praksis.	Standard 8: Organisasjonen bidrar til å styrke helsekompetansen i lokalbefolkningen og formidle kunnskap om organisatorisk helsekompetanse i opptaksområdet.	
Domene 3: Sykdomshåndtering og forebygging	Standard 6: Organisasjonen styrker helsekompetanse hos pasienter og pårørende under sykehusopphold og etter utskrivning.	Standard 7: Organisasjonen styrker helsekompetansen hos de ansatte med hensyn til arbeidsrelaterte risikoer og personlig livsstil.		
Domene 4: Utvikling av en sunn livsstil				

Metode

- Utvalg: fem helseinstitusjoner i Norge
 - To sykehus
 - To rehabiliteringsinstitusjoner
 - En kompetanseenhet
- Datainnsamling juni 2022 – januar 2023
 - Ansattgrupper (n=6–8) og ledergrupper (n=4–7) fylte ut kartleggingsverktøyet individuelt og deltok i påfølgende gruppesamtale om utvalgte indikatorer. I tillegg deltok de i fokusgruppeintervjuer.
 - Fokusgruppeintervjuer med pasienter/pårørende (n=3–8)
- Analyser
 - Identifisere bevarings- og forbedringsområder:
 - Scoringer og innholdsanalyse av gruppesamtaler
 - Identifisere hemmende og fremmende faktorer for videre bruk:
 - Tematisk analyse av fokusgruppeintervjuer

Oppsummering bevaring- og forbedringsområder

- Gjøres mye når det gjelder helsekompetanse i direkte pasientkontakt,
 - men ikke satt i system i form av retningslinjer, prosedyrer, strategier osv
- Enkelt å komme i kontakt
- Fokus på hvordan man kommuniserer og tilpassing av kommunikasjon
 - på den måten bidra til å øke helsekompetansen
- Skorter litt på
 - Strukturer, prosesser, retningslinjer og prosedyrer
 - Opplæring av ansatte om helsekompetanse og kommunikasjonsstrategier
 - Arbeid rettet mot lokalbefolkningen/opptaksområdet

Illustrasjon: Colourbox

Finbråten et al., 2023a

<https://brage.inn.no/inn-xmlui/handle/11250/3094967>

Fremmende og hemmende faktorer for bruk av kartleggingsverktøyet

- Nyttig
 - bevisstgjøring
- Grunnlag for forbedringsprosesser
- Synergier mellom helsekompetanse og nærliggende begreper
- Relevans
- Omfang
- Språk
- Helsekompetanse som ukjent begrep

Hvordan kan vi gjøre helsetjenestene mer helsekompetansevennlige?

Noen tanker:

- Gjøre helsekompetanse kjent
 - Fortsatt mange som ikke har innhold i begrepet
 - Oppmerksomhet hos helsepersonell om at helsekompetansen varierer
 - Opplæring av helsepersonell om helsekompetanse og bruk av ulike kommunikasjonsteknikker
- Helsekompetanse inngå i kvalitetssystem
 - Bruk av revidert versjon av kartleggingsverktøyet
 - «Liker å være gode på ting vi skal rapportere på»
- Se på synergier mellom helsekompetanse og nærliggende begreper
- Inkludering av brukerrepresentanter i utforming av tjenestene

Kilder anvendt i presentasjonen

- Brach, C., Keller, D., Hernandez, L. M., Baur, C., Parker, R., Dreyer, B., Schyve, P., Lemerise, A. J., & Schillinger, D. (2012). Ten attributes of health literate health care organizations. *Institute of Medicine of the National Academies*.
- Brach, C. (2017). The journey to become a health literate organization: a snapshot of health system improvement. *Studies in Health Technology and Informatics*, 240, 203.
- Finbråten, H. S., Guttersrud, Ø., Spilker, R. S., & Le, C. (2023a). *Helsekompetansevennlige helsetjenester: Pilotering av et kartleggingsvektøy for organisatorisk helsekompetanse ved fem helseinstitusjoner i Norge (Rapport 20)*. Høgskolen i Innlandet.
- Finbråten, H. S., Romedal, S., Borge, C. R., & Eie, A. (2023b). Helsekompetanse i pasient- og pårørendeopplæring – en tematisk analyse. *Sykepleien forskning (online)*. 18(91893):e-91893. <https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2023.91893>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2019). *Strategi for å øke helsekompetansen i befolkningen, 2019–2023*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/97bb7d5c2dbf46be91c9df38a4c94183/strategi-helsekompetanse-uu.pdf>
- The HLS19 Consortium of the WHO Action Network M-POHL. (2021). *International Report on the methodology, results and recommendations of the European Health Literacy Population Survey 2019-2021 (HLS19) of M-POHL*. Austrian National Public Health Institute.
- International Working Group Health Promoting Hospitals and Health Literate Healthcare Organizations (Working Group HPH & HLO). (2019). *International Self-Assessment Tool Organizational Health Literacy (Responsiveness) for Hospitals - SAT-OHL-Hos-v1.3-EN-international*. Vienna: WHO Collaborating Centre for Health Promotion in Hospitals and Healthcare (CC-HPH).
- Le, C., Finbråten, H. S., Pettersen, K. S., Joranger, P., & Guttersrud, Ø. (2021a). *Befolkningens helsekompetanse, del 1. The International Health Literacy Population Survey 2019-2021 (HLS19) (Rapport IS-2959)*. Helsedirektoratet.
- Le, C., Finbråten, H. S., Pettersen, K. S., Joranger, P., & Guttersrud, Ø. (2021b). *Befolkningens helsekompetanse, del II. Helsekompetansen i fem utvalgte innvanderpopulasjoner i Norge: Pakistan, Polen, Somalia, Tyrkia og Vietnam. The International Health Literacy Population Survey 2019-2021 (HLS19). (Rapport IS-2988)*. Helsedirektoratet.
- Sørensen, K., Van den Broucke, S., Fullam, J., Doyle, G., Pelikan, J., Slonska, Z., & Brand, H. (2012). Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models. *BMC Public Health*, 12(1), 1-13. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-80>
- Sørensen, K. (2019). Defining health literacy: Exploring differences and commonalities. In O. Okan, U. Bauer, D. Levin-Zamir, P. Pinheiro, & K. Sørensen (Eds.), *International Handbook of Health Literacy - Research, practice and policy across the lifespan* (pp. 5-20). Policy Press.
- World Health Organization. (2021). *Health Promotion Glossary of Terms 2021 (CC BY-NC-SA 3.0IGO.)*. WHO. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240038349>

Takk for oppmerksomheten!

Ved spørsmål, ta gjerne kontakt:

hanne.finbraten@inn.no